

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова (НБУ, ИИИЗК – БАН)
за дисертационния труд за присъждане образователна и научна степен „Доктор”,
8.3. „Музикално и танцово изкуство“

на **ВЕЛИСЛАВА ЖЕЧКОВА СТОЯНОВА**

докторант в АМГИИ „Проф. Асен Диамандиев” – Пловдив,
факултет „Музикална педагогика”, катедра „Пиано и акордеон”,
научен ръководител: проф. д-р Ромео Смилков

на тема

„КЛАВИРНИ АСПЕКТИ В КАМЕРНАТА МУЗИКА НА НИКОЛАЙ СТОЙКОВ“

1. Дисертационният труд на Велислава Стоянова е разработен в съответствие с нормативните изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор” и е преминал успешно през регламентиранияте процедури на обсъждане, контрол и насочване към защита.

2. Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Трудът е сериозно музикалнотеоретично изследване, посветено на камерното клавирно творчество на композитора Николай Стойков. Както подчертава в Увода на своя труд дисертантката, „изборът на темата „Клавирни аспекти в камерната музика на Николай Стойков” е продиктуван от многократно заявеното от композитора предпочитание към пианото и камерните състави, както и от връзката с концертната и педагогическа дейност на изследователя“. Велислава Стоянова има активна и успешна изпълнителска дейност като солист и камерен изпълнител в България, Полша, Италия, Австрия. Интерпретационният анализ на творбите се основава и на нейния артистичен опит.

Обръщането към камерните клавирни творби на композитора Николай Стойков е аргументирано и от мястото, което те заемат в музиката на композитора. Те представят характерни стилови белези и търсения. Така дисертационният труд е още едно сериозно и обстойно изследване на музиката на композитора след трудовете на Ромео Смилков,

Велислава Карагенова, Красимира Филева и други автори, той е принос към музикологичната литература, посветена на съвременното българско композиторско творчество.

За да бъдат изведени клавирните аспекти в камерното творчество на Николай Стойков, са посочени следните 4 основни задачи, отнасящи се до: цялостно обхващане и хронологично проследяване на създадените от Николай Стойков камерни творби, в състава на които се включва пианото; открояване на мястото на тази жанрова зона в творчеството на композитора и в изпълнителската практика; изпълнителски анализ на камерните творби – вокално-инструментални, инструментални и клавирни ансамбли; извеждане на някои съвременни аспекти, свързани със значението на тези творби като изпълнителски и педагогически репертоар. Това определя и структурата на труда в четири основни глави с подглави, посветени на отделните произведения, увод, заключение, литература и 3 приложения в обем от 276 страници (266 стр. основен текст и 10 стр. приложения). Основният текст съдържа 36 нотни примера и 5 таблици. Раздел Литература включва общо 276 заглавия, от които 253 на български език, 6 на руски език и 13 източника от Интернет. Прави впечатление много доброто познаване и аналитичното ползване на цитираната литература.

Първата глава е посветена на клавирните аспекти в камерната вокално-инструментална музика на Николай Стойков. Първо са разгледани хронологично камерните вокално-инструментални твори на композитора от „ранния Стойков” през 60-те години до трите тетрадки „Багатели” за глас и пиано, текст народен (последната е от 2010/2011). Реализирани през голям период от време, те правят „мост” между ранното и зрялото творчество на композитора. Направен е подробен анализ на вокалния цикъл „Ранни песни”, оп. 1, за нисък женски глас, като са изведени характерни стилови белези на композитора (фактурни похвати, хармонична и мелодична линейност и др.), подчертана е връзката му с фолклора, очертан е неговият индивидуален творчески почерк. Ще припомня, че в музиката на композитора Николай Стойков богатият музикален колорит и различните композиционни техники на XX век намират своята опора във фолклорната изразност (той е ученик на проф. Панчо Владигеров, специализира в Московската консерватория при Юрий Холопов, Едисон Денисов и Дмитрий Шостакович, работи активно и в жанра на фолклорната обработка). Направените изводи се основават на прецизен формален анализ. Отправна посока е и мнението на композитора за работата с автентичен фолклорен материал, която може да бъде проследена през всички негови творчески периоди.

Втората глава разглежда клавиричните аспекти в камерните инструментални ансамбли на Николай Стойков, като аналитичното им проследяване е също хронологично. В общия преглед на камерно-инструменталните творби е подчертано, че още с първите произведения (от 70-те години на XX век) пианото е включено в изпълнителския състав на 19 опуса в периода 1974 – 2016 година: от Соната за цигулка и пиано № 1, оп. 10 (1974) до „Спомен за Владигеров” за цигулка и пиано, оп. 101 (2016). Подробно са анализирани 13 от тях. В произведенията от 70-те години Николай Стойков все още търси своето музикално пространство, като експериментира по отношение на звука и на композиционните техники; в „Малка театрална музика” за камерен оркестър и магнетофонна лента, оп. 13, включва „за пръв път в клавиричната партия алеаторни модели, които ще станат характерни за музикалния му език“. Слушала съм голяма част от произведенията на Николай Стойков, представени на „Нова българска музика“, през 70-те и 80-те години Николай Стойков категорично се вписва сред авторите, следващи пътя на т.нар. втора авангардна вълна и същевременно търсещи своя път чрез фолклора. Този път за композитора постепенно се превърна в творчески фокус, включително и по отношение на музикалния му език. В тази посока много верни са наблюденията на авторката за използваните музикалноизразни средства като „дисонатна хармония, контрапункт и свободна имитация, натрупване на секундови построения“, които, ще подчертая, са извлечени и от фолклорните образци. Интересно би било в изводите за тези творби да бъде проследено звуковото преобразуване от използваните сонорни модели в творбите от 70-те години до вертикалните звукови феномени, за които пише Велислава Стоянова – феномени, които са проява на едновременността в линейното монодийно мислене на композитора, основаващо се на фолклора.

Специално е акцентирано на връзката с поезията и използването на поетични епиграфи, които конкретизират тяхната образност и ги превръщат в звукови картини, нещо също много характерно за музиката на Николай Стойков.

Третата глава е посветена на клавиричните ансамбли в творчеството на композитора. Основателно авторката първо се спира на клавиричния ансамбъл като творчески феномен и присъствието му в творчеството на съвременните българските композитори, неслучайно има и утвърдени клавирични ансамбли. Тук би било удачно да се посочат съществуващи изследвания върху творчеството на българските композитори в този жанр (например дисертационният труд на Десислава Щерева „Интерпретационни проблеми в творчеството за клавирични ансамбли на Александър

Йосифов”, автор на множество оригинални творби за различни клавирни ансамбли), а при по-нататъшна работа върху темата може да бъде въведен и сравнителен анализ.

Пиесите на Николай Стойков датират още от 60-те години, като първият му клавирен цикъл е с педагогическа насоченост, това са три пиеси „За юноши” „Арабеска”, „Багатела” и „Бурлеска” (1966) в цикъла, озаглавен „За юноши“(1966). Авторката обособява клавирните ансамблови пиеси от 80-те години като нов етап в това творчество. Детската сюита „За животните” за 4 ръце, оп. 2а (1980) е ансамблов вариант соловата сюита оп. 2. (1970), а „Старият албум” за две пиана, оп. 25 (1982/89) е провокиран от разглеждането на фотоси на стари пловдивски фамилии може да бъде характеризирани като паноптикум от образи, намерили адекватна звукова характеристика. Звуковото богатство в „Три концертни пиеси за две пиана”, оп. 29, кореспондира с богатството на оркестровата звучност. 90-те години на ХХ век са определени като най-плодотворен период за Николай Стойков по отношение на клавирните ансамбли. Безспорно цикълът „Български танци” за пиано на 4 ръце (1990) в три тетрадки (опус 30, 35, и 38) е ярък композиторски проект. Това са особено плодотворни и творчески иновативни години; време, в което Николай Стойков започва и работата си над Концерт за пиано и оркестър, оп. 60, създава мащабния проект с транскрипции за пиано и клавирни ансамбли „Музикален пантеон”, както и детския цикъл „Смърфиолчета” – 30 характеристични пиеси за пиано на 2, 4 ръце и 2 пиана, оп. 54, който включва 13 пиеси за соло пиано и клавирни ансамбли, структурирани на принципа на „градиране на клавирната изпълнителска проблематика при децата и младите пианисти по отношение на: а) „преминаване” от солово към ансамброво музициране; б) натрупване на изпълнителски опит първо за изпълнение на пиеси за 4 ръце, а след това – на две пиана“.

Логично центърът е анализът на „Музикален пантеон”, разгледан от гледна точка на „дълбокото му композиционно „навлизане” в различни епохи, школи, стилове, жанрове“, както и афинитетът му към живописата и изобразителните техники, които се превръщат в музикално структуриращи за композиторския процес. В дисертационния труд подходът към транскрипциите е определен като „рекомпозиране“. Тъй като това е основен термин, използван при анализите, удачно би било освен да бъде описан, терминът да бъде изведен понятиено в смисъла му на реструктуриране/преобразуване (при анализа на постмодерния музикален език той може да бъде употребен по отношение на фрагментирането на даден образец и неговото отново съчленяване/структуриране/рекомпозиране).

Като обобщение на клавирните ансамбли е направен изводът, че „се проектира виждането на композитора за *връзката между звук, фонизъм и цвят*. Това обуславя интересът му към творческите идеи на Скрябин, Дебюси. При Стойков, огромна палитра от звукови краски – съзвучни или контрастни – влизат в новото си жанрово превъплъщение като негови елементи. Взаимодействайки си, те се преобразуват в нов звуков спектър в нов жанров вариант“. Това наблюдение е добре аргументирано и характеризира важни черти от музиката на композитора.

Четвъртата глава е посветена на клавирните ансамбли на Николай Стойков и качествата на съвременния пианист, разгледани от позицията на осем основни роли: „Пианистът – детектив“; „Пианистът – виртуоз“; „Пианистът – диригент“; „Пианистът – композитор“; „Пианистът – музиколог“; „Пианистът – художник“; „Пианистът – актьор“; „Партнирацията пианист“. Наблюденията са интересна авторска визия и са важни за интерпертаторите на това творчество

В заключението са изведени основните акценти в отделните глави.

3. Оценка за постиженията и получените научно-приложни резултати

Спах се по-конкретно на някои от съдържателните аспекти на труда, които го представят като задълбочено музикалнотеоретично изследване, с прецизни формални анализи и аргументирани изводи и обобщения. Ще подчертая отново, че авторката се опира и на личен изпълнителски опит, представила е концертно редица солови и ансамблови творби на Николай Стойков.

Подкрепям направените изводи, които обобщават направените анализи относно композиционното изграждане на клавирната партия, ролята и функциите на клавирната партия в камерните творби на композитора, различните изпълнителски аспекти.

Посочените 8 приноса приемам изцяло, като специално ще подчертая интерпретационния анализ на шестте изпълнени творби. Като важен научно-приложен принос ще посоча изготвените приложения и особено каталога на клавирните ансамбли от Николай Стойков, който включва всички творби, включително неиздадените, както и най-новите му произведения.

Докторантката има посочени 6 публикации по темата, включени в специализирани академични издания – сборници от конференции, Годишник на АМТИИ – Пловдив, както монографичното изследване „Клавирните ансамбли в творческото пространство на Николай Стойков“ (под печат). Те свидетелстват за голяма активност в работата по темата на дисертационния труд.

4. Заключение

Поздравявам докторантката Велислава Стоянов и нейния научен ръководител проф. д-р Ромео Смилков за избора на темата и успешно реализираното изследване.

Оценявам високо докторската дисертация на докторантката Велислава Жечкова Стоянова на тема **„Клавирни аспекти в камерната музика на Николай Стойков“** и убедено предлагам на уважаемото научно жури да ѝ присъди образователна и научна степен „доктор“, 8.3. „Музикално и танцово изкуство“.

Пожелавам успех на докторантката в нейната изследователска и изпълнителска дейност.

София, април 2019

Подпис: